

Forslag til ritual for præsteordination¹

Ved Holger Lissner²

Indledning

Baggrunden for dette forslag:

1. Det gældende ritual for præsteordination 1987/92 forekommer mig sprogligt utidssvarende, og det er problematisk i, at det er alt for centreret om de gejstlige, mens menigheden, som præsterne skal fungere for og iblandt, er mere eller mindre reduceret til at være tilskuere.

2. Det er også problematisk i, at folkekirken ikke har et afklaret syn på præsteembedet i Danmark. Og derfor er der ikke overensstemmelse mellem det, der siges i ritualen, og det, der gøres. Der er mindst to hovedsyn, der gør sig gældende.

Det ene synspunkt er, at en ordination "kun" er en forbønsgudstjeneste med formanende og vejledende ord – ikke mere eller mindre... hverken indvielse eller overdragelse af embedet under håndspålæggelse. "*Der findes ikke nogen gejstlig stand, og der "indvies" ikke noget ved en ordination, selv om den falsk hedder præstevielse.*" (Eberhard Harbsmeier, mail 26.10.2019).

Som begrundelse henvises der dels til Luthers opgør med ordinationen som et sakramente, til Confessio Augustana og til Kirkeordinansen 1537/39, hvor ordinationen er en forbøns- og indsættelsesgudstjeneste, men dog også kalder handlingen en præstevielse. Her fremstilles den vordende præst for menigheden, og der bedes for ham med håndspålæggelse om, at Gud vil give ham Helligånden, så han kan være hyrde for sin menighed i forkyndelsen, sakramentforvaltningen, undervisningen og sjælesorgen. Dermed overdrages embedet til ham.

"Luther anså ikke den katolske ordination, men dåben for adgangen til den "gejstlige stand", og når en enkelt, taget ud af de døbtes mængde, fik til opgave at udføre den gejstlige funktion ("Amt"), krævedes der kun valg, kaldelse, grundig prøvelse af egnethed og forbøn: "kaldelse til præsteembedet er den sande ordination"! Den kunde godt ske ved at den kaldede, i nærvær af den menighed hvor han skulde virke, blev "bektæftet" i embedet, fik det "befalet" og blev "anbefalet" til menigheden - under bøn og håndspålæggelse, som Paulus siger, men afgørende er det at "ordinere" er synonymt med "kalde", underordnet derimod om kaldelsen bekræftes ved en gudstjenstlig akt: "den som er kaldet er også indviet, og skal prædike for dem der har kaldet ham - det er vor Herre Guds indvielse og rette salvelse"! ³

Her er ikke tale om, at præsterne er en særlig stand med en særlig dragt, men de har fået et særligt embede.

Men i løbet af ordinationens historie kom der mere til. Og ovenstående svarer ikke til, at ordinationen ikke skal gentages, når man får et nyt embede. Og at præsterne optræder som gruppe med biskoppen i spidsen, som menigheden rejser sig for i ærbødighed. Og at det især er dem, der samles om ordinationen og beder om Helligånden. Ordet ordination opfattes på dansk som indføring i en særlig flok af medarbejdere. Samt at få udskrevet noget bestemt medicin (!).

¹ I Kirkeordinansen 1537/39 bruges termen 'ordination'. Siden Kirkeritualen 1685 har den autoriserede term være 'vielse'. I daglig tale bruges 'ordination', bl.a. fordi 'vielse' også bruges om brylluppet. Det er således ikke utvetydigt, hvad der refereres til, hvis man taler om 'min vielse', mens 'min ordination' er utvetydig. Her bruges derfor termen 'ordination'.

² Tak til Hans Raun Iversen for bidrag til indledning og historiske noter til forslaget. Og til Eberhard Harbsmeier og Tine Illum for oplysende kommentarer.

³ Betænkning nr. 848: De biskoppelige handlinger 1978, s. 7. P.G. Lindhardts redegørelse af ordinationens historie. Se også Hans Raun Iversen: Præstens ståsteder mellem liturgi, forkyndelse og personlig performance, Eftertænkning og genopførelser. Festskrift til Bent Flemming Nielsen s. 167 ff.

Det andet synspunkt er, at en ordination er en handling, der sker ”efter apostlenes skik under påberåbelse af Herrens befaling (Ef. 4,11)” (Henrik Christiansen)⁴, og at håndspåleggelsen ifølge Det nye testamente (Ap.G. 6,6 og 19,6) giver en velsignelse, en indvielse og overdragelse af et embede. Med andre ord: Der sker noget ved ordinationen med ordinanden, og derfor er en ordination en engangshandling, som ikke skal gentages. Ordet skaber, hvad det nævner. Den ordinerede præst er ikke mere lægmand, men får en særlig dragt og må forestå nadveren.⁵

Og de fleste præster oplever også, at der sker noget afgørende med dem ved ordinationen, ved håndspåleggelsen og forbønnen, noget, som giver dem en legitimitet, de har brug for i det daglige og i en tid, hvor præster ikke uden videre har respekt. Og den kommer også til syne i, at menighederne møder os præster med stor tillid, netop fordi vi er præster.

Dette gælder, selv om vi i vor kirke ikke betragter ordinationen som et sakramente, men snarere som en kirkelig handling på linje med vielsen af et brudepar, hvor der sker noget afgørende. Her bliver de to til ”rette ægtefolk” for Gud og mennesker. Og har fået en ny status med livsvarig virkning. Også en absolution er mere end en forbøn. Det er en tilsigelse, ligesom velsignelsen.

Med andre ord: Der er to forskellige syn, der begge mener at være i overensstemmelse med Skriften og med reformationen og er folkekirkens syn på ordinationen. Hvordan undgår vi, at det mudrer?

Kan der laves et ritual, der er så rummeligt, at begge parter kan føle sig hjemme i det? Eller skal vi sige, at kun det centrale, afsnit II i det følgende, er autoriseret, og resten er vejledende og kan foregå efter lokal skik? For med to så forskellige syn går det ikke at lave to ritualer med hvert sit udgangspunkt, som biskopperne og ordinanderne kan vælge imellem, ligesom kirken har tre konfirmationsritualer.

Det følgende forslag er derfor søgt udformet, så det kan bruges med tilslutning af folk med begge de to syn på ordination og embede i folkekirken.

Hovedtanker bag ritualet i dette forslag:

- 1) Ordinationsritualet skal svare til og føre ordinanden ind i præstens liv og virke, sådan som det foregår i folkekirken i dag.
- 2) Det er herunder vigtigt, at ordinanden sammen med alle deltagere, gennem ordinationsritualet styrkes i sansen for, hvad kirkens ritualer og gudstjenester kan og skal.
- 3) For at ritualet kan fungere bedst muligt, skal der være overensstemmelse mellem teologien bag ritualet, ordene, der lyder i ritualet, og det, der gøres i ritualet.

Forslagets struktur følger i hovedsagen det autoriserede 1987/1992-ritual for præsteordination⁶. Ordinationsliturgien er delt op i tre dele: kaldelse, ordination og sendelse,⁷ der er lagt ind i formessen ved en særlig gudstjeneste i stiftets domkirke, dog sådan at sendelsen ligger til sidst i gudstjenesten og gælder hele menigheden. Samlet set falder ordinationsgudstjenesten således i fire dele:

⁴ Henrik Christiansen: Indvielse af præster og biskopper, *Kritisk forum for praktisk teologi* 93.s.2-17

⁵ Hans Raun Iversen: Præstens ståsteder mellem liturgi, forkyndelse og personlig performance, *Eftertænkning og genopførelser*. Festskrift til Bent Flemming Nielsen s. 169.

⁶ Tankerne bag 1987/92-ritualet er fremlagt i Henrik Christiansen. ”Indvielse af præster og biskopper”, *Kritisk Forum for Praktisk Teologi* 93, september 2003, 2-17.

⁷ Denne tredeling er både historisk og aktuelt anvendt i de fleste kirker, jf. *Rites of Ordination and Commitment in the Churches of the Nordic Countries. Theology and Terminologi*. Red. af Hans Raun Iversen, København: Museum Tusulanum Press 2006. Flere af synspunkterne bag forslaget korresponderer med, hvad der er fremlagt i Hans Raun Iversen: ”Hvad kommunikerer der ved ordinationer efter folkekirkens 1987-ritualer?” *Kritisk Forum for Praktisk Teologi* 93, september 2003, 18-31.

- I. Kaldelsen, der sætter ord på den indstilling og prøvelse, der har fundet sted.
- II. Ordinationen, der kulminerer med bøn om Helligåndens hjælp under håndspålæggelse.
- III. Prædiken, kirkebøn, salme og nadver
- IV. Sendelsen til det virke og liv, den ordinerede og menigheden sendes ud til.

Forslag til ritual for præsteordination

Under præludium indtager biskoppen og ordinanden⁸ deres pladser i koret sammen med ordinationsassistentterne, fx to præster og to lægfolk⁹. Hvor det ønskes, kan det ske ved en procession, eller ved at de indtager deres pladser før gudstjenesten.¹⁰ Biskoppen er iført bispekjole og ordinanden almindeligt tøj eller alba / messeskjorte.¹¹ I koret og evt. på kirkens øverste bænke sidder de menighedsrådsmedlemmer, der har deltaget i indstillingen/erne. Her er der også plads til nære pårørende, som ordinanden kan invitere efter aftale med biskoppen. Deltagende præster kan, hvis de møder i ornat, sidde samlet på reserverede pladser.

Efter præludium har gudstjenesten følgende forløb:

⁸ I forslaget skrives "ordinanden" i ental velvidende, at der som regel er flere ordinander med til en ordinationsgudstjeneste. Som en vigtig fornyelse foreslås det, at ordinanden nævnes med navn i stedet for at omtales i 3. person. Er der flere end fx to ordinander, så det begynder at blive et problem at nævne alle navne, må der findes praktiske løsninger i den enkelte situation. Ved alle andre kirkelige handlinger er det afgørende, at navnene nævnes. Ordinationen er lige så personlig en sag som dåb, konfirmation, bryllup og begravelse, så også her bør navnet nævnes.

⁹ Finder ordinationen sted i en domkirke, betones det, at præsten ordineres til at arbejde som præst i Den danske folkekirke, og ikke kun i det sogn, han/hun skal være præst. Det udtrykker, at alle præster har et virke, som rækker ud over sognegrænsen. Domkirkeordinationen svarer både til rådigheds-ordningen, flersognspastorater, vikararbejde og også til den mangesidige del af præstegerningen, som andre uden for sognet har glæde af: kvoter i andre sogne, foredrag, sjælesorg, undervisning, præstegårdsteologi, institutionspræstearbejde, salmeskrivning etc. Og at præsten ikke skal ordineres på ny ved embedsskifte. Ligeledes til, at der ofte er flere, der bliver ordineret samtidig til tjeneste i forskellige sogne og stillinger. Der er også større muligheder for musikalsk udfoldelse og det efterfølgende samvær i forbindelse med domkirken og bispegården.

¹⁰ En indgangsprocession bestående af biskop, ordinand og andre præster udtrykker, at præsteordinationen ordinerer den kommende præst til et arbejdsfællesskab med andre præster, men også at de gejstlige er noget særligt, lidt finere end lægfolket. Lægfolket er reduceret til at være tilskuere. Det er en betoning af forskelle og magtstrukturer, der strider mod tanken om det almindelige præstedømme og synet på præstegerningen som en tjeneste. - Hvis man undlader processionen og lader ordinanden og de lægfolk og præster, der skal medvirke ved ordinationen, finde deres pladser oppe foran før gudstjenesten, udtrykker ritualen, at den vordende præst er en af menigheden, der bliver ordineret til en særlig tjeneste i menigheden. Man slipper for den magtdemonstration, der ligger i processionen, som man rejser sig for.

¹¹ Hvis biskoppen er iført bispekåbe og stort bispekors udtrykker dette, at biskoppen er "finere" end alle andre, én, man skal rejse sig for. Så er bisperollen forbundet med ophøjethed og magt, og afledt deraf bliver præsterollen ligeledes forbundet med ophøjelse og magt. Hvis biskoppen kommer i sin sorte fløjlskjole, udtrykker det, at han/hun er præsternes præst og sjælesørger, primus inter pares, menighedernes tjener med særlige beføjelser. Og det svarer bedre til det forhold, der i det daglige er mellem en biskop og hans/hendes præster.

Hvis ordinanden er i almindeligt tøj, udtrykkes det tydeligere, at han/hun er et medlem af menigheden, der nu skifter rolle, men endnu ikke er præst. Er ordinanden iført hvid messeskjorte, undgås alle spekulationer om, hvad han/hun skal have på, og hvordan han/hun ser ud. Den svarer til andre lejlighedsuniformer: dåbskjolen, konfirmandtøjet, brudekjolen. Hvis præstekjolen eller messehaglen først kommer på efter indvielsen, vil det udtrykke, at nu er han/hun blevet præst med ret til at bære kjolen og forestå altertjenesten. Da det tager tid at iklæde præsten den sorte kjole, vil det være meget lettere og festligere, at ordinanden er iklædt messeskjorte fra begyndelsen. Og det vil markere, at præsten nu er præst og kan forestå også nadveren, når præsten iklædes messehaglen.

Indgangsbøn

Det kan være den indgangsbøn, som domkirken normalt benytter. Men det kan også være en til lejligheden tilpasset indgangsbøn, f. eks.

Herre, vi er kommet her
for at møde din kærlighed og sandhed.
*Du er Guds ord for os,
og du kalder os til at være dit legeme på jord,
til at lægge krop og stemme til din kærlighed.*
Derfor beder vi dig:
Send os din Helligånd,
og gør os åbne for,
hvad du vil give os.
Lad ordet slå rod i vore hjerter,
så du lever i os
og vi bliver ét i dig
og tjener dig i alle ting. Amen.¹²

Indgangssalme – efter ordinandens valg som aftalt med biskoppen

Hilsen

Indledningskollekt

Herre Jesus Kristus,
du kalder os til at følge dig.
Du sender os ud i verden,
for at vi skal tjene dig og vidne om dig
om, hvad du har sagt og gjort,
også når det er svært.
Stærke er vi ikke.
Om ikke du går med os
og giver os ånd af din ånd,
magter vi det ikke.
Derfor beder vi dig:
Giv os at kunne tale dit ord stærkt og klart,
så din menighed lever af dit ord.
Giv os af din tro og kærlighed,
så vi får kræfter og mod
til at gå, hvor du vil, vi skal gå,
til at stå fast, hvor vi skal holde ud,
til at tie og tåle, og lade dig bære os,
hvor modstanden kommer, og vore kræfter slipper os.
Så send os, Herre, og vis på os,

¹² jf. Holger Lissner: Kollekt og bønner s. 12, Indgangsbøn med variabelt led, her tilpasset til ordination. Det er også muligt at udelade indgangsbønnen og lade kollekten være indgangsbønnen.

at dit rige består med liv og glæde og velsignelse
fra evighed til evighed. Amen.

Trosbekendelse (siges eller synges af alle højt og i kor).

Anden salme: En salme om troen eller Helligånden. Det kan være DDS 291 ”Du, som går ud fra den levende Gud”, eller Lisbeth Smedegaard Andersens /Willy Egmoses gendigtning af Nicænum: ”Herre, vi tror» (Lutherrosen, 3).

I. Kaldelsen

Præst eller provst: NN, som i dag under bøn og håndspåleggelse skal ordineres til præst, er teologisk kandidat fra ZZ universitet, har været til bispeeksamen hos biskop YY og modtaget anbefalingsbrev fra biskoppen. Han/hun er (valgt af menighedsrådet i XX sogn og er)¹³ ansat som sognepræst/vikar i VV sogn fra den og den dato, og bliver indsat i embedet den og den dato.

Dette led gentages for hver af ordinanderne, når der er flere, der skal ordineres ved samme gudstjeneste.¹⁴

Biskop: Kære menighed.

I dåben blev vi indlemmet i Guds folk, og vi blev dermed alle sat til at tjene Gud. Og Kristus har kaldet os til at forkynde evangeliet for alle mennesker og forvalte sakramenterne, for at alle kan få del i den kristne tro og blive bevaret i den. Og han har pålagt os at tage vare på de fattige og lidende, og om nødvendigt tåle modstand og vidne om hans død og opstandelse.

Men ingen kan gøre det hele. Derfor har kirken udvalgt personer til den særlige tjeneste, som vi kalder præstetjeneste. I dag skal NN ordineres til præst(er) under bøn og håndspåleggelse. Lad os derfor bede for ham/hende/dem:

Herre Jesus Kristus, vi beder dig,
at du ved din Hellige Ånd vil oplyse og vejlede,
trøste og styrke denne din tjener,
som i dag ordineres til præstetjeneste i kirken.
Gør ham/hende/dem og alle dit ords tjenere til tro forvaltere af Guds riges hemmeligheder.

Lad hans/hendes/deres gerning blive til ære for dit navn,
til Guds riges fremme og til velsignelse for ham/hende/dem,
så din menighed kan bygges op til dig, den eneste sande grundvold.
Sig alle dertil af hjertet: Amen.

Menigheden: Amen.¹⁵

Eller: Du gode Helligånd,
dig vil vi takke og prise,
du Guds lys i vort mørke,
Guds kraft i vor svaghed

¹³ Udelades, hvis ordinanden er ansat som vikar.

¹⁴ De ordinander, der er valgt af stiftet som vikarer, må få en lidt anden formulering.

¹⁵ Biskoppens indledning og bøn er bearbejdet efter den norske kirkes ordinationsritual.

og Guds trøst i vor sorg.

Kom til os, når livet er svært,
når vi skal række Guds ord til andre
og opgaven er ved at overvælde os.

Når du kommer, bliver livet til.
Når du taler, får ordet magt.
Når du rører ved os,
finder vore urolige hjerter fred
i troen på Jesus Kristus, Guds enbårne søn.

Gør det åbenbart for os alle,
at i Kristus er Guds frelse kommet til verden,
og i hans rige er alt lys i lys i al evighed.
Amen.¹⁶

Lad os rejse os og høre, hvad den hellige skrift siger om at være kirke og præst!

Herefter følger fire tekstlæsninger udvalgt som i 1987/92-ritualet. Teksterne læses af de fire ordinationsassistenter, to lægfolk og to præster udvalgt af ordinanden efter aftale med biskoppen.

1. Matt. 28, 16-20 eller Joh. 20, 21-23
2. Joh. 15, 1-5 eller 15, 12-16, Matt. 10,24-27
3. 2. Kor. 5, 14-21 eller Efes. 4, 7.11-13
4. 2. Tim. 4, 1-5 eller 1. Peter 5, 2-4 el Fil. 2, 5-11

Biskoppen: Det ord af den hellige skrift, som jeg i dag på din ordinationsdag særligt vil lægge dig på sinde, er ... (Ud over skriftlæsningerne får ordinanden et særligt ord, ligesom konfirmandordet, valgt af ordinand og biskop).

Salme

På dette sted – forud for ordinationen – sørger præsten/provsten for, at alle deltagere i gudstjenesten samles i koret, eller at der gøres plads, så ordinationen kan foregå i øverste del af kirkeskibet, hvor alle kan samles om ordinanden, der nu knæler foran biskoppen.¹⁷

II. Ordinationen

Biskoppen:

Vi har nu hørt, hvorledes Herren har indstiftet ordets tjeneste og ved sine apostle har vidnet om, hvor nødvendig den er for hans kirke på jorden. Derfor lægger jeg dig/ jer nu på sinde: at du/ I forkynder Guds ord klart, som det findes i Bibelens skrifter og fortolkes i kirkens bekendelses-skrifter, at du/ I prædiker om tro på den treenige Gud, håb i livets storme og barmhjertighed mod alle lidende og kærlighed til næsten og åndens fællesskab. Ligeledes at du/ I forvalter sakramenterne, som Kristus har indstiftet dem, underviser og vejleder, trøster de bange og sørgende, så evangeliets sandhed bestandigt må lyse. At du/ I flittigt studerer den hellige skrift og troens udfoldelse, altid beder om Guds hjælp i dit/ jeres kald, og således på enhver måde stræber efter at leve Gud til ære og tjenesten til gavn.

¹⁶ Kollekt til Pinsedag C, bearbejdet, fra Holger Lissner: Kollekt og bønner s. 95.

¹⁷ Denne scenografi er foreskrevet i Kirkeordinansen 1537/39. Selv om liturgikommisionen bag 1987-ritualet ønskede at føre ritualet tilbage til 1537-udgaven, negligerer man denne del af 1537-ritualet.

B: NN, på mit embedes vegne spørger jeg dig: Lover du, at du vil gøre dette, efter den nåde, Gud vil give dig?

O: Ja!

B: Så giv mig hånd derpå.¹⁸

Ordinanden giver biskoppen (og evt. dem, der skal være med forbønnen) hånden og knæler derefter. Såfremt der er flere ordinander gentages spørgsmålet og svaret og håndtrykket. Derefter knæler ordinanderne.

Biskoppen, de fire assistenter og de menighedsmedlemmer, som skal være med, lægger hænder på ordinandens/ordinandernes hoved.

Biskoppen: Vor Gud og Far!

Vi beder dig for NN/ dem, som vi i dag ordinerer til den særlige tjeneste, det er at være præst for dig.

Lad ham (hende) altid vide,

at Du har kaldet ham /hende /dem og er med i gerningen hver eneste dag.

Styrk ham / hende /dem ved din Helligånd,

så han /hun/ de får nådegave til at prædike dit ord sandt og klart

og forkynde din Søn Jesus Kristus, den korsfæstede og opstandne,

som vor eneste frelser.

Lær ham / hende /dem at tale, hvor det er tid til at tale,

og at tåle og tie, hvor ord kun forstyrrer.

Lad ham /hende /dem, som skal bære andre, altid vide,

at han /hun/de bliver båret af dig

og lever i din kærlighed hver eneste dag. Amen

Fadervor, der bedes af alle højt i kor.

Biskoppen: Nu er du/I kaldet,

nu er du/I præst(er) og taget i Guds tjeneste,

for Gud og for mennesker.

Herren velsigne dig/jer og bevare dig/jer i tjenesten! Amen!¹⁹

Den enkelte ordinands assistenter ifører nu ordinanden præstekjole og krave og/eller alba og messelhagel²⁰. Dette gentages med de evt. øvrige ordinander.

¹⁸ Håndslag med biskoppen er nok. Kollegiale og andre lykønskninger hører hjemme efter ordinationen, som skik er ved andre kirkelige handlinger i folkekirken – og ved ordination i andre kirker.

¹⁹ Dette led erstatter overdragelsesformularen fra Kirkeritualet 1685, som blev afskaffet i 1987/92-ritualet. Hensigten er at forkynde det klart, hvad ordinanden nu er, svarende til, at brudeparret forkyndes for rette ægtefolk at være.

²⁰ Når der her indføres en investitur på linje med den fra bispevielsen kendte, er hensigten at tydeliggøre, at kandidaten nu efter menighedens bøn og Helligåndspåkaldelse er ret præst, der kan bære rette messeklæder.

Ordinationssalme: DDS 289 ”Nu bede vi den Helligånd” DDS 291²¹ eller fx DDS 368: *Vintræ og grene* eller Joh. Johansens ”*Rør ved vort hjerte, vor mund, vore hænder*” (no. 778 i Tillæg til DDS fra 1994). Eller som ny ordinationssalme min ”*Du kalder os, Herre, og byder os gå*”. Se bilag.

III. Prædiken, kirkebøn, salme og nadver

Som nadverslutkollekt foreslås:

Evige Gud,
ved dit ord er vi skabt,
ved din kærlighed er vi frelst,
og ved din Ånd fører du os frem
mod det liv, vi ikke kender
og dog håber på.
Gør dit ord stærkt i os,
lad din Ånd fylde os,
så vi elsker dig
og tjener dig og vor næste i alle ting.
Amen.²²

IV. Sendelse

Biskoppen: Kristus siger: Det er ikke jer, der har udvalgt mig,
men mig, der har udvalgt jer
og sat jer til at gå ud og bære frugt
og blive ved med at bære frugt (Joh 15,16).
Gå i fred. Tjen Herren med glæde.²³

Den aronitiske velsignelse

Salme: DDS 11 ”Nu takker alle Gud” eller anden lovsang.

Udgangsbøn

Postludium, hvor biskoppen, ordinanden og ordinationsassistenterne går ud af kirken foran den øvrige menighed.

²¹ Denne salme har været fast del af ritualet siden reformationen med undtagelse af 1898 ritualet.

²² Kollekt til 12. s. e. trin. C fra Holger Lissner: *Kollekter og bønner* s. 123.

²³ Sendelsesordene er inspireret fra den finske og den svenske kirkes præsteordinationsritualer.